

URSZULA DRAHNY

Szkolny Punkt Konsultacyjny w Pradze

Scenariusz lekcji języka polskiego dla uczniów szkół polskich poza granicami kraju. A. Mickiewicz, *Świtezianka*

W szkolnych punktach konsultacyjnych (<http://www.orpeg.pl/index.php/szkolne-punkty-konsultacyjne>), szkołach przy polskich placówkach dyplomatycznych, spotykamy uczniów różniących się poziomem znajomości języka ojczystego. Dla jednych, przyjeżdżających z Polski, język polski jest nadal językiem pierwszym. Z czasem jednak, w związku z przebywaniem w obcojęzycznym środowisku, powoli zastępuje go język kraju zamieszkania. Dla innych, urodzonych już nie w Polsce, jest w gruncie rzeczy językiem drugim, odziedziczonym od rodziców, dziadków. W przypadku naszej szkoły, Szkolnego Punktu Konsultacyjnego w Pradze, spotykamy się jeszcze z dziećmi rodziców pochodzących z Zaolzia, posługującymi się wyłącznie gwarą.

Jak w takim przypadku prowadzić lekcje języka polskiego? Przecież uczniowie różnią się poziomem umiejętności, sprawnością językową.

Po wielu latach nauki zgodnej z programami nauczania obowiązującymi w Polsce wreszcie zaczęto wprowadzać zmiany programowe i treści podzielono następująco:

- dla uczniów znających polski na poziomie średnio zaawansowanym (B),
- zaawansowanym (C),
- podstawowym (A).

Jednak to dopiero początek. Dydaktyka nauczania języka polskiego jako odziedziczonego oczekuje na wprowadzenie podobnych ram nauczania jak te, które nakreślone zostały przez *Europejski system opisu kształcenia językowego* (2003) i uporządkowały zarówno zakres, jak i rodzaj stosowanych działań na określonych poziomach zaawansowania. Na ich podstawie powstały standaryzowane *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1-C2* (2011).

Na podobne rozwiązania oczekuje dydaktyka JOD (język odziedziczony). By można je było przedstawić, konieczne jest przeprowadzenie szeroko zakrojonych badań empirycznych mających na celu ustalenie sposobów pomiaru kompetencji językowej UJO (język przyswajany), która, w zależności od czynników indywidualnych (m.in. wiek, płeć, czas pobytu na emigracji), środowiskowych (m.in. dom, rodzina) oraz lingwistycznych (typologiczna i genetyczna odległość dzieląca JOD od

języka kraju osiedlenia), może być bardzo zróżnicowana; wskazanie konkretnych obszarów luk kompetencyjnych UJO; określenie tzw. dobrych praktyk w dydaktyce JOD (wskazanie na efektywne w danym kontekście sposoby wyrównywania braków w obrębie poszczególnych podsystemów i/lub sprawności językowych). Uzyskane wyniki pomogą wskazać właściwe dla specyfiki JOD nachylenie procesu kształcenia oraz precyzyjnie określić zakres treści nauczania (http://www.euroemigranci.pl/dokumenty/pokonferencyjna/seretny_lipinska.pdf).

Prowadzenie lekcji w klasie o tak zróżnicowanym poziomie językowym jest dla nauczyciela niezwykle wyzwaniem, toteż prezentowany niżej scenariusz jest tylko propozycją. Przeznaczony został dla uczniów powyżej 14. roku życia lub konkretnie dla klasy VII SP i jest zgodny z treściami podstawy programowej dla uczniów szkolnych punktów konsultacyjnych (szkół polskich poza granicami Polski).

Scenariusz lekcji języka polskiego

Temat: Czy ukaranie strzelca było adekwatne do winy? (*Świtezianka* Adama Mickiewicza)

CELE

Uczeń:

- rozumie przesłanie moralne zawarte w balladzie,
- rozumie słowo geneza,
- wyjaśnia genezę omawianego utworu,
- określa cechy osobowości bohaterów,
- bogaci swój zasób leksykalny,
- układa plan wydarzeń.

Metody pracy: praca z tekstem, zajęcia praktyczne, elementy heurystyki, dyskusja, gry i zabawy dydaktyczne.

Formy pracy: praca indywidualna, zbiorowa i praca w grupach.

Osiągnięcia uczniów: – uczeń czyta tekst samodzielnie w domu (A, B, C); – zna treść ballady (A) i potrafi ją opowiedzieć (B, C); – na zajęciach odczytuje poprawnie na głos tekst lub jego fragmenty z podziałem na role (A); – rozumie intencję wypowiedzi i funkcję utworu literackiego (B, C); – wyszukuje (A) i porządkuje (B, C) informacje na temat bohaterów i świata przedstawionego; – charakteryzuje (B, C) i ocenia postacie (C); – zabiera głos w dyskusji (A, B, C) i uzasadnia własne zdanie (C); – bogaci słownictwo (A, B, C); – robi notatki z lekcji pod kierunkiem nauczyciela (A) lub samodzielnie (B, C); – redaguje proste teksty (A); – dobiera słownictwo stosownie do sytuacji komunikacyjnej (B, C); – korzysta ze słownika wyrazów bliskoznacznych i SJP (A, B).

TOK LEKCJI: Wszyscy uczniowie mieli przeczytać balladę w domu.

Poziom A	Poziom B	Poziom C
Przedstawienie przygotowanych w domu informacji na temat A. Mickiewicza.	Znalezienie na mapie jeziora Świtez, określenie (ustne) położenia geograficznego. Podanie podstawowych informacji na temat jeziora.	
Wyjaśnienie za pomocą słownika wyrazu „geneza”.	Określenie genezy utworu.	Wyjaśnienie, jakie są związki miejsca z biografią Mickiewicza, wprowadzenie kontekstów historycznych.
1. Czytanie przygotowanego w domu fragmentu <i>Świtezianki</i> . Uczniowie w domu notowali słowa, które są dla nich niezrozumiałe. 2. Po przeczytaniu tekstu chętni uczniowie wskazują niezrozumiałe słowa pojawiające się w utworze.	Pomoc uczniom z grupy A, wspólne wyjaśnianie niezrozumiałych słów.	
	Przypomnienie fabuły <i>Świtezianki</i> . Można to zrobić w formie zabawy „po nitce do kłębka” – opowiadanie rozpoczyna jeden z uczniów, rzuca piłeczkę do kolegi (koleżanki), wymieniając jego (jej) imię – w ten sposób wskazuje, kto ma kontynuować opowiadanie (uczę.pl).	
Uporządkowanie kolejności wydarzeń: – Kuszenie strzelca. – Zdrada. – Spotkanie strzelca z dziewczyną. – Pojawienie się na tafli wody nimfy. – Przysięga miłości. – Nieoczekiwana zmiana pogody (zachowanie jeziora). – Przystroga dziewczyny. – Taniec młodzieńca ze Świtezianką na środku jeziora. – Rozmowa zakochanych. – Tajemnicze pojawianie się i znikanie dziewczyny.	Układanie planu wydarzeń w formie równoważników zdań.	Układanie planu wydarzeń z punktu widzenia strzelca lub Świtezianki.
Co wiadomo o bohaterach utworu? Wspólne ustalanie, kim byli bohaterowie ballady.		
Świtezianka – strzelec		
Wybieranie cech młodzieńca i dziewczyny z podanych określeń: dobra/y, szczer/a/y, piękna/y, ulega namowie, czuła/y, ulega urokowi, używa nadludzkiej siły, wierna/y, podstępna/y, nieuczciwa/y, prowokuje do zdrady, złośliwa/y, nieśmiała/y, niestała/y w uczuciach.	Wyjaśnianie (z pomocą słownika) podanych cech charateru, przypisywanie ich bohaterom: wiarołomstwo, lekkomyślność, nieszczerłość, okrucieństwo. Samodzielne przypisywanie cech bohaterom: złamanie danego słowa, niedotrzymanie przysięgi,	Samodzielne określenie charakterystycznych cech strzelca i dziewczyny – podanie przykładów zachowań.

Dziewczyna: Strzelec:	okrutna zemsta, ślubowanie wierności; użycie podstępny – strzelec łatwo uległ pokusie; złożył przysięgę pod wpływem impulsu, nie zastanawiając się nad skutkami tego kroku. Dziewczyna: Strzelec:	
Odczytanie zapisanych cech, wzajemne uzupełnianie.		
Problem winy i kary		
Odnaalezienie w SJP znaczeń wyrazów <i>wina</i> i <i>kara</i> – zapisanie do zeszytu. wina 1. czyn niezgodny z istniejącymi normami postępowania (np. prawnymi); wykroczenie, przewinienie, występki, błąd; 2. odpowiedzialność za zły czyn; 3. przyczynienie się do czegoś złego; coś powodującego złe skutki, przyczyna, powód złego. kara 1. środek wychowawczy stosowany wobec osoby, która zrobiła coś złego; 2. środek represyjny względem osób, które popełniły przestępstwo.	Praca pod kierunkiem nauczyciela ze słownikami języka polskiego – zapisanie znaczenia podanych wyrazów: winy można rozpatrywać – roztrząsać, winę można na kogoś zrzucić – spychać, do winy można się przyznawać – poczuwać się, winą można kogoś obarczyć – obciążyć, winę można udowodnić – stwierdzić.	
Dyskusja: w toku dyskusji ustalamy, na czym polega wina strzelca i jak został ukarany. Wina strzelca: Wymierzona mu kara:		
Zapisanie tematu lekcji: Czy ukaranie strzelca było adekwatne do winy? (<i>Świtezianka</i> Adama Mickiewicza)		
Wyjaśnianie znaczenia wyrazu <i>adekwatny</i> U nas płaca jest ..... do nakładu pracy. Zachowuj się ..... do sytuacji/ okoliczności. Reakcja policjantów musi być ..... do istniejącego zagrożenia".	Ocena adekwatności winy do kary Zauważamy, że historia przedstawiona w balladzie Mickiewicza nie jest jednoznaczna.	
Podział na grupy niezależnie od kompetencji językowych. Przewodniczącemu grupy wybiera nauczyciel.		

Przygotowanie argumentów, które mogłyby okazać się pomocne w: a) osądzeniu strzelca, b) obronie strzelca. Prezentacja zapisanych argumentów, dyskusja.		
Dokończenie zdania: Kara sprawiedliwa, zasłużona, gdyż... (np. wina młodzieńca była oczywista). Lub: Kara zbyt dotkliwa i surowa, gdyż...	Odtwarzanie dziejów strzelca i dziewczyny – bohaterów <i>Świtezianki</i> . Chłopcy przyjmują punkt widzenia młodzieńca, natomiast dziewczęta przedstawiają historię z pozycji <i>Świtezianki</i>	Wywiad ze strzelcem: „Czy poczuwasz się do winy?”
Zadanie domowe:		
Znalezienie w <i>Słowniku terminów literackich</i> terminu <i>ballada</i> , zapisanie znaczenia. Wykonanie ilustracji do ballady.	Opisanie obrazu Juliana Fałata <i>Świtez.</i>	Czy dylematy moralne (rozterki, problemy) przedstawione w balladzie <i>Świtezianka</i> są aktualne do dziś? Uzasadnij odpowiedź.

The lesson plan of a polish language lesson for polish school students abroad

Abstract

The lesson plan is aimed for teachers of Polish schools functioning outside of the country and pupils above 13 years of age. It takes into account the different levels of ability in the Polish language and introduces three levels of difficulty:

- for students knowing polish at a basic level A
- for the intermediate level B
- for the advanced level C.

The plan consists of one of Adam Mickiewicz ballads and the students mainly work with text.

Key words: lesson plan, Polish schools, Polish language, ballads